

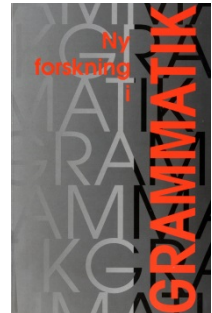
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Endo- og exocentrisk verbaltypologi.
En genlæsning af Talmy - nu med (god) Grund

Forfatter: Iørn Korzen

Kilde: Ny Forskning i Grammatik 19, 2012, s. 129-152

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 2012

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Endo- og exocentrisk verbaltypologi.

En genlæsning af Talmy – nu med (god) Grund

Iørn Korzen

1. Introduktion

Formålet med disse sider er at beskrive den såkaldte endo-/exocentriske verbaltypologi, som CBS-forskergruppen TypoLex har præsenteret i en række publikationer,¹ inspireret ikke mindst af Leonard Talmys leksikalisering-mønstre. Jeg vil foretage en hurtig genlæsning og -præsentation af Talmy (afsnit 2) og dernæst (i afsnit 3) komme ind på visse tilføjelser af kognitiv art, der kan være opportune når der skal bygges bro mellem Talmy og TypoLex's generaliseringer af leksikaliseringsmønstrene. Disse generaliseringer behandles i afsnit 4, hvorefter jeg i afsnit 5-7 vil vende tilbage til Talmy og især, i afsnit 7, se nærmere på den leksikalske komponent GRUND, som lever en temmelig marginaliseret tilværelse i Talmys hovedmønstre.

2. En hurtig genlæsning af Talmy

Det er velkendt at Talmy (1985, 2000), i det han kalder “a Motion-sentence pattern”, taler om fire semantiske komponenter i en “main motion event”:

(MAIN) MOTION EVENT:

FIGURE: størrelsen der bevæger sig,

MOTION: selve bevægelsen,

PATH: den retning eller vej bevægelsen sker (ad),

GROUND: den baggrund bevægelsen foregår i forhold til.

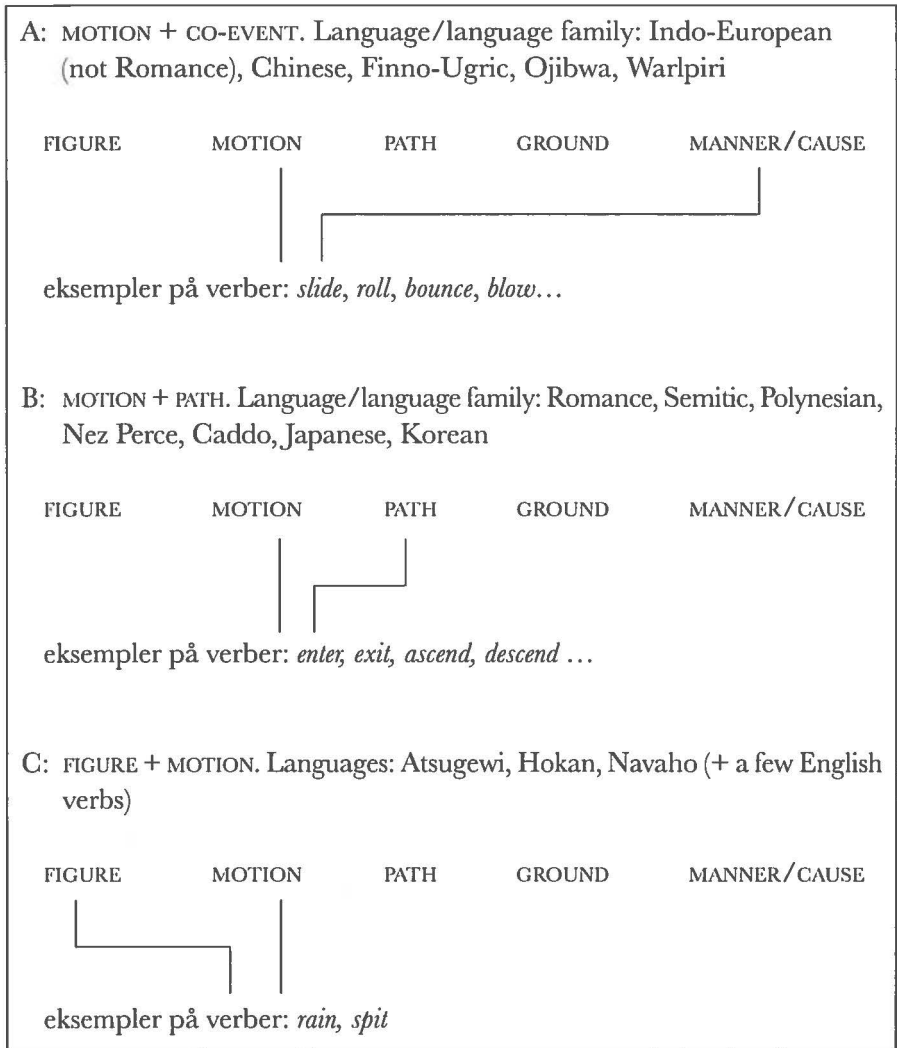
1. TypoLex-gruppen ledes af Michael Herslund og består endvidere af Irene Baron, Hanne Korzen, Lita Lundquist, Henrik Høeg Müller, Viktor Smith samt denne artikels forfatter. Flere oplysninger om gruppen, herunder en samlet oversigt over fællespublikationer, kan ses på adressen <http://www.cbs.dk/content/view/full/102293>.

Ved siden af denne opererer Talmy (2000: 27) med en

CO-EVENT

“usually either the manner or the cause of the Motion”.

I et universelt billede af bevægelsesverber ser Talmy (ibid.) tre “typologically principal lexicalization types for verb roots”:

Figur 1. Bevægelsesverbers leksikaliseringssmonstre i henhold til Talmy (2000: 27-60).

Om disse tre mønstre hedder det:

In most cases, a language uses only one of these types for the verb in its most characteristic expression of Motion. Here, “characteristic” means that (1) it is colloquial in style, rather than literary, stilted, and so on; (2) it is frequent in occurrence in speech, rather than only occasional; (3) it is pervasive, rather than limited – that is, a wide range of semantic notions are expressed in this type. (ibid. 27).

Som anført ser Talmy alene på selve verbalroden, så germanske sprog, som generelt har behov for en satellitpartikel til at angive PATH, gå *ud*, løbe *ind*, danse *tilbage*, bliver kaldt “satellite framed languages”. De sprog hvis bevægelsesverber i sig selv indeholder PATH-komponenten, jf. figur 1B, kaldes “verb framed languages”.²

Ifølge Talmy er de tre systemer så godt som udtømmende leksikaliseringsskildringer af de forskellige sprog. Mht. komponenten GROUND hedder det:

It can be seen that one Motion-event component, the Ground, does not by itself conflate with the motion verb to form any language’s core system for expressing Motion. Conflations of this sort may not even form any minor systems. (ibid. 60).

Dog nævner Talmy “sporadic instances” som fx engelsk *emplane* og *deplane*, “[which] can provide an idea of what a larger system might be like”. Men spørgsmålet er vel om disse verber ikke rummer to komponenter ud over Motion, nemlig både GROUND og PATH. Herom mere i afsnit 7.

3. Lidt kognitivt supplement

Talmy opererer altså med de nævnte tre leksikaliseringsskildringer for bevægelse, men der savnes en præcis kognitiv beskrivelse af komponenten PATH (RETNING)

2. Det er velkendt at Tesnière allerede i 1959 skelnede mellem “mouvement” og “deplacement” og beskrev tysk som et sprog hvis verber udtrykker “mouvement”, som defineres som “la «nature» ou le «caractère» de l’action”, hvorimod franske verber udtrykker “deplacement” (Tesnière 1982 [1959]: 309). Talmys bibliografier omfatter ikke henvisninger til Tesnière.

og en skellen mellem bevægelse med og uden denne komponent.³ Dette afsnit skal forsøge at råde bod herpå ved at give nogle (af pladshensyn: få) eksempler på hvordan den kognitive lingvistik og forskning i øvrigt behandler bevægelse med og uden RETNINGskomponenten. Afsnittet er i høj grad baseret på Smiths (2005) forslag til en syntese mellem Talmys oprindelige analyse, Durst-Andersens situations- og verbaltypologi samt indsigter fra den ikke-lingvistiske forskning i perception af bevægelse.

Ifølge Durst-Andersen (bl.a. 2000: 60ff) skelner mennesker generelt mellem to typer fænomener, som kan beskrives som forholdet mellem FIGUR og GRUND:

(a) **Tilstande (states)**, som ses som en stabil figur på stabil grund, hvilket giver et *stabilt billede*; dette angives sprogligt af tilstandsverber som *ligge, stå, ligne* etc.

(b) **Aktiviteter (activities)**, som ses enten som en ustabil figur på stabil grund eller som en stabil figur på ustabil grund, hvilket giver et *ustabilt billede*; blandt aktivitetsverber kan nævnes: *danse, ryste, bære* etc.

Kun disse to situationstyper kan identificeres via direkte observation. Men hertil kommer at vi gennem vores omverdenserfaring ved at visse aktiviteter kan føre til visse tilstande, og omvendt at visse tilstande er resultatet af bestemte aktiviteter. Herved fås (c):

(c) **Handlinger (actions)**, som er mentale konstrukter, der forbinder en bestemt aktivitet med en bestemt tilstand. Når en aktivitet opfattes som en del af en handling, klassificeres den som en *proces*, og tilstanden klassificeres som en *event*. Som eksempler på handlingsverber kan nævnes: *sette, ankomme, myrde* etc.

I den ikke-lingvistiske kognitive forskning ser fx Borst & Egelhaaf (1989) og Borst (2000) bevægelsesperception, også kaldet “motion detection”, som en form for “delay-and-compare processing”, hvorved der forstås en sammenligning af modstridende visuel information over tid. Dodge & Lakoff (2005: 15-16) går videre og citerer neurologisk forskning, som påviser at de samme områder af hjernen aktiveres når man taler om eller forestiller sig en handling,

3. I litteraturen benævnes retningsbestemt bevægelse også “translational motion” og “translocation” (af Talmy selv), “motion events” (fx Gennari et al. 2002), “directed motion” (fx Mora Gutiérrez 2001) og “relocation” (Smith 2005, 2009). For en fylldig bibliografi, se Smith (2005).

og når man faktisk udfører handlingen, herunder fx bevægelse. Og de taler om sandsynligheden for at processing af bevægelsesRETNING og -MÅDE sker forskellige steder i hjernen (om end der stadig hersker en vis usikkerhed om hjernens præcise funktioner):

these path- and manner-related schemas may each be computed by the neural circuitry of different functional brain networks. Consequently, “manner-predominant” and “path-predominant” languages may differ not only in their utilization of the “basic image schema inventory”, but also in the terms of their underlying neural substrates. (ibid. 25).

Parallelt hermed skelner Blaser & Sperling (2007) mellem *perceptual* (eller *visual*) og *conceptual motion*. *Perceptual motion* er direkte “førsteordens” observerbar bevægelse, “a mechanism that yields a conscious sensation of motion” (ibid. 627). *Conceptual motion* indebærer derimod en anden form for processing, som også kaldes en “kognitiv simulering” (“cognitive simulation”, ibid.) af bevægelse, en processing som er af langt mere abstrakt art og “has little restriction on the visual tokens that may be displaced” (ibid.).

Smith (bl.a. 2005, 2009) samler disse betragtninger og taler om *simple situationer*, hvori indgår Figur, Grund samt enten “simpel bevægelse” (som defineres som en *aktivitet*) eller “locatedness” (der defineres som en *tilstand*). Disse svarer til Talmys Main Motion + Co-event, dog uden PATH. I dette system indsætter Smith så et yderligere analyseniveau bestående af *komplekse situationer*, der defineres som observerede eller forventede sammenhænge mellem to simple situationer. Disse svarer til Talmys figur 1B og udgør *handlinger* (*actions*), der som nævnt også benævnes *relocations*.

4. TypoLex og det endo-/exocentriske system

Der er klare ligheder mellem de ovenfor nævnte tilgange, og der er heller ikke langt til TypoLex-gruppens beskrivelse af leksikaliseringsmønstre. På den ene side forekommer en konkret, billedlig bevægelse, der er kendetegnet ved betydningskomponenten MÅDE, og som udgør en aktivitet. Denne kan tegnes:

Figur 2. Afbildninger af bevægelse udtrykt af MÅDESverber.

På den anden side foreligger en abstrakt ide om en bevægelse fra et punkt til et andet. Her får vi noget at vide om udgangs- eller målpunktet (eller et punkt på vejen) i relation til figuren der bevæger sig. Til gengæld må vi selv “simulere” eller forestille os selve bevægelsens MÅDE.

Blaser & Sperlings (2007) beskrivelse af *the conceptual motion* som havende “little restriction on the visual tokens that may be displaced” kan direkte overføres på bevægelsesverbernes selektionsrestriktioner i romansk – i modsætning til germansk. Hvor fx det italienske verbum *entrare* kan bruges stort set om alt der kan bevæge sig, selekterer de tilsvarende danske verber deres subjekt meget mere kræsent. MÅDEskomponenten indebærer med andre ord også FIGURkomponenten: Entiteter (animerede såvel som ikke-animerede) skal have bestemte fysiske træk for at kunne udføre de forskellige bevægelser, jf. tabel 1, venstre spalte. Tabellens højre spalte viser engelsks egenskab af ‘hybridsprog’ pga. den store påvirkning fra fransk; her findes såvel MÅDES- som RETNINGSverber:

Dansk (MÅDE: billede)	Italiensk (RETNING: ide)	Engelsk (MÅDE./RETNING)
<i>hunden går ind</i>	<i>il cane entra</i>	<i>the dog walks in/enters</i>
<i>fisken svømmer ind</i>	<i>il pesce entra</i>	<i>the fish swims in/enters</i>
<i>fuglen flyver ind</i>	<i>l'uccello entra</i>	<i>the bird flies in/enters</i>
<i>bilen kører ind</i>	<i>l'automobile entra</i>	<i>the car drives in/enters</i>
<i>skibet sejler ind</i>	<i>la nave entra</i>	<i>the ship sails in/enters</i>
<i>manden går ind</i>	<i>l'uomo entra (a piedi)</i>	<i>the man walks in/enters (walking)</i>
<i>manden løber ind</i>	<i>l'uomo entra (di corsa/ correndo)</i>	<i>the man runs in/enters (running)</i>
<i>manden kører ind (i bil)</i>	<i>l'uomo entra (in macchina)</i>	<i>the man drives in / enters (driving a car)</i>

Tabel 1. Leksikalisering af bevægelse ind i et målpunkt på dansk, italiensk og engelsk.

MÅDEskomponenten giver altså et præcist *billede* i form af bevægelsens ‘ud-seende’ samt FIGUREN af den entitet der bevæger sig. Den abstrakte *ide* rummer ikke disse elementer men har til gengæld – for bevægelsesverbernes vedkommende – komponenten RETNING.

Dette mønster har TypoLex-gruppen generaliseret, ikke alene til de germaniske og romanske verber generelt, men også til substantivsystemerne, hvor vi finder det modsatte mønster: Her finder vi abstrakte ‘ide-agtige’ substantiver

i de germanske sprog, der som tendens leksikaliserer substantiver der angiver artefakter, efter disses FUNKTION, dvs. efter *ideen* om hvad de kan bruges til. Heroverfor har vi konkrete ‘billedlige’ substantiver i de romanske sprog, der som tendens leksikaliserer substantiver der angiver artefakter, efter disses udseende, altså FIGUR. Hvis man i de to sprogfamilier får nogenlunde de samme informationer i ækvivalente sætninger, er der altså en tendens til at informationsvægten fordeler sig forskelligt: Vi har den konkrete, billedlige informationsvægt i germanske verber og i romanske substantiver og den mere vage, abstrakte ide de to andre steder. Dette har inspireret TypoLex-gruppen til at benævne de germanske sprog “endocentriske” (“endo-” = “inde i”, verbet ses som sætningens centrum) og de romanske “exocentriske” (“exo-” = “uden for” centrum/verbet), to termer der således siger noget om hvor betydnings- og informationsvægten ligger i sætningen i form af det præcise billede, komponenten FIGUR:

	Verber	Substantiver
Endocentriske sprog	billede (MÅDE, FORM, FIGUR)	ide (FUNKTION)
Exocentriske sprog	ide (bevægelsesverber: RETNING)	billede (FIGUR)

Tabel 2. Leksikaliseringsmønstre i endo- og exocentriske sprog.⁴

For så vidt angår generaliseringen til ikke-bevægelsesverber vil jeg af pladsmæssige grunde nøjes med at give nogle få eksempler. En lang række fransk-danske tilfælde kan ses i Herslund (1997: 18-30), og yderligere italiensk-danske eksempler i Korzen (2000: 172-186). I nærværende sammenhæng har jeg valgt at citere nogle eksempler på ‘ødelægge-’, ‘køkken-’ og ‘telefonverber’, som ret klart understreger min pointe.

Tabel 3 sammenligner det italienske verbum *rompere* med de ikke mindre end 14 danske ækvivalenter: *brække, knække, bryde, gennembryde, afbryde, flække, knalde, knuse, mase, baldre, smadre, ødelægge, kløve, hugge*. Disse er fordelt netop afhængigt af FIGUR og MÅDE:

4. For flere detaljer se fx Baron & Herslund (2005), Herslund (2010) eller andre af TypoLex-gruppens fællespublikationer. TypoLex har “lånt” termerne “endo-” og “exocentriske” fra Bloomfield (1933: 194-196 passim), som dog alene bruger dem om syntagmestrukturer.

	Italiensk	Dansk
rompere	un braccio / una gamba 'en arm, et ben'	<i>brække</i>
	un vetro / un piatto / un vaso 'et glas, en tallerken, en vase'	<i>knalde, smadre afhængigt af MÅDEN</i>
	il pane / un accordo / una relazione / un'amizizia / il silenzio / il ghiaccio 'brødet, en aftale, et forhold, et venskab, stilheden, isen'	<i>bryde</i>
	un bastone / un ramo 'en stok, en gren'	<i>knække</i>
	un orologio / una festa 'et ur, en fest'	<i>ødelægge</i>
	il sonno / la conversazione / il digiuno 'søvn, konversation, faste'	<i>afbryde</i>
	il legno 'brænde'	<i>hugge, kløve</i>
	una pietra 'en sten'	<i>knuse</i>
	gli argini / le dighe 'diger, dæmninger'	<i>gennembryde</i>

Tabel 3. "Ødelæggeverber" i italiensk og dansk.⁵

Tabel 4 anfører nogle italienske og danske køkkenverber. Igen er de italienske verber mere abstrakte og dækker flere typer handlinger, hvorimod de danske er langt mere præcise. De fire mere konkrete italienske verber citeret i parentes findes, men tilhører typisk et særligt register og/eller særlige tekstgenrer som kokebøger o.l.

Italiensk	Dansk
<i>cucinare, cuocere, preparare</i> 'lave mad' (bollire 'koge', friggere / arrostiti 'stege', imburrare 'smøre')	<i>koge, simre, stege, bage, grille, brase, spejle (et æg), syde, smøre (madder)</i>

Tabel 4. "Køkkenverber" i italiensk og dansk.

Og nu vi er i køkkenregionerne: Hvis mad (eller andet) skal evalueres fx positivt, siger man på italiensk: *è buono, che buono, che bello* osv. Men på dansk vil vi typisk specificere MÅDEN / FORMEN det er godt på:

Italiensk	Dansk
<i>è buono/bello, che buono/bello</i>	<i>det smager / lugter / dufter / lyder / ser godt (ud)</i>

Tabel 5. Evalueringsudtryk på italiensk og dansk.

5. De italienske eksempler stammer fra *Lo Zingarelli 2010*.

Tabel 6 viser et par abstrakte italienske ‘telefonverber’, *fare* ‘gøre’ og *comporre* ‘komponere’; ved oversættelse til dansk må man vide hvordan telefoneringen skal udføres:

Italiensk	Dansk
<i>fare, comporre</i>	<i>dreje, trykke, taste</i>

Tabel 6. Telefonverber i italiensk og dansk.

I alle de citerede tilfælde ses at de italienske verber er langt mere abstrakte og generelle og angiver langt flere forskellige handlingstyper end de danske. De danske er mere konkrete og præcise; i modsætning til de italienske udtrykker de MÅDEN handlingen sker på og – måske med undtagelse af eksemplerne i tabel 5 – mere eller mindre præcist FIGUREN på den genstand der indgår i handlingen.

5. Tilbage til Talmy og bevægelsesverberne

Nu er det naturligvis aldrig sådan at leksikaliseringmønstre gælder 100 %. Der kan altid findes undtagelser, og selvom Talmy nok har ret i at sprogene i deres “mest karakteristiske udtryk for bevægelse” holder sig til ét leksikaliseringssystem, jf. afsnit 2, så findes der såvel abstrakte RETNINGSverber i endocentriske sprog som konkrete MÅDESverber i exocentriske sprog. Især har engelsk mange RETNINGSverber, ofte lån fra fransk (gælder dog ikke fx *go*, *come*, *fall* og *rise*), men de findes bestemt også i dansk.

Dansk: <i>komme, ankomme, tage / drage (af sted, på landet...), passere, forsvinde, krydse, (be)stige, falde, flygte...</i>
Engelsk: <i>go, come, enter, exit, pass, advance, cross, rise, fall, escape, arrive, return, recede, ascend, mount, descend, circle, join...</i>

Tabel 7. Endocentriske retningsverber.

Heroverfor er MÅDESverberne fx i fransk som bekendt en større gruppe, der alle er inergative aktivitetsverber bøjet med *avoir* – i modsætning til RETNINGSverberne, som er inakkusative aktionsverber bøjet med *être*. Her har vi således to perfekt afgrænsede lister:

Inergative ateliske MÅDESVERBER, hjælpevb. <i>avoir</i>	Inakkusative teliske RETNINGSVERBER, hjælpevb. <i>être</i>
<i>marcher, courir, rouler, nager, sauter, danser...</i>	<i>aller, venir, arriver, entrer, sortir, partir...</i>

Tabel 8. Franske bevægelsesverber.⁶

Men også internt blandt de romanske sprog er der forskelle. Hvor man måske kunne kalde mønstret i tabel 8 'typisk romansk', finder vi et lidt mere 'rodet' billede i italiensk. Først og fremmest findes her en masse inakkusative teliske RETNINGSVERBER, som jeg vender tilbage til nedenfor. Men mht. MÅDESVERBERNE har man dels, som i fransk, en række inergative verber bøjet med hjælpeverbet *avere*, dels en gruppe der kan optræde enten med inakkusativ telisk RETNINGSBETYDNING (da bøjet med *essere*, svarende til fransk *être*) eller med inergativ atelisk betydning (da bøjet med *avere*, svarende til fransk *avoir*). Denne sidstnævnte gruppe minder således om de tilsvarende danske verber:

Faste inergative ateliske MÅDESVERBER, hjælpevb. <i>avere</i>	Enten inakkusativ telisk RETNINGSBETYDNING, hjælpevb. <i>essere</i> eller inergativ atelisk MÅDESBETYDNING, hjælpevb. <i>avere</i>
<i>camminare / passeggiare</i> 'spadsere', <i>nuotare</i> 'svømme', <i>danzare / ballare</i> 'danse'...	<i>correre</i> 'løbe', <i>saltare</i> 'springe/hoppe', <i>volare</i> 'flyve', <i>rotolare</i> 'rulle', <i>rimbalzare</i> 'springe tilbage', <i>colare</i> 'dryppe', <i>gocciolare</i> 'dryppe', ...
	Et par eksempler på inakkusativ brug: <i>Sono corso a casa.</i> 'Jeg er løbet hjem'. <i>L'uccello è volato nel nido.</i> 'Fuglen er fløjet ind i reden'. <i>Il ragazzo è saltato giù.</i> 'Drengen er hoppet ned'. <i>La palla è rimbalzata dietro il tavolo.</i> 'Bolden er hoppet om bag bordet'.
	Et par eksempler på inergativ brug: <i>Ho corso nel parco per due ore.</i> 'Jeg har løbet i parken i to timer'. <i>Ho volato tutta la notte.</i> 'Jeg har fløjet hele natten'. <i>La palla ha rimbalzato 100 volte.</i> 'Bolden har hoppet 100 gange'.

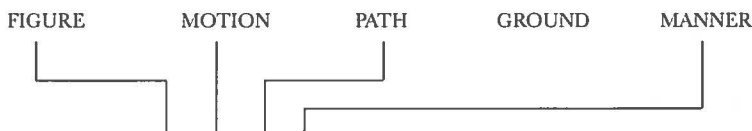
Tabel 9. Italienske bevægelsesverber med komponenten MÅDE.

6. Se også Herslund (1997: 21).

Som i verberne citeret i tabel 1, 3, 4 og 6 medfører MÅDEskomponenten også i de her nævnte tilfælde leksikalisering af FIGUR, specielt angiver *colare* og *gocciolare* at det der bevæger sig, er flydende.

I deres inakkusative teliske brug bør disse verber altså se således ud i Talmys skemaer:

MOTION + MANNER + FIGURE + PATH:

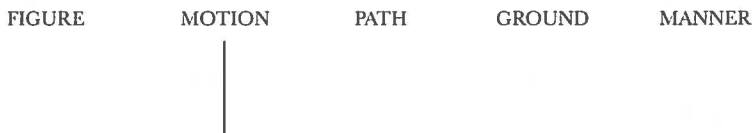
eksempler på verber: *correre, saltare, volare, rotolare, rimbalzare, colare, gocciolare, ...*

Figur 3. Italienske bevægelsesverber med tre betydningskomponenter ud over MOTION.

Og sådanne tilfælde er altså klare modeksempler på Talmys tanke om at der ikke normalt indgår mere end to betydningskomponenter i bevægelsesverber, hvoraf den ene er "MOTION".

Italiensk har faktisk også i hvert fald to eksempler på verber der alene udtrykker komponenten BEVÆGELSE (ud over verbet *muoversi*, 'at bevæge sig'), hvilket Talmy (2000: 63) finder overordentlig sjældent med henvisning alene til "a minor system" i Atsugewi. Verberne *girare* og *circolare* kan optræde med den rene betydning af *muoversi*, hvor altså betydningen *dreje, cirkulere* ikke kommer til udtryk, og de må da beskrives som i figur 4:

MOTION:

italienske verber: *girare, circolare, muoversi*

Figur 4. Italienske bevægelsesverber alene med betydningskomponenten "bevægelse".

6. Types og tokens

Da leksikaliseringsmønstrene således kan forekomme en smule rodede, foreslår Schøsler (2010) at man snarere end med leksikalske typer bør operere med forekomsten (*tokens*) i konkret sprogbrug, og hun citerer en egen undersøgelse, som klart viser en betydeligt højere frekvens af RETNINGSVERBER i moderne fransk (og oldfransk) end i moderne dansk.

I Korzen (2008) har jeg selv foretaget en optælling af bevægelsesverberne⁷ i det store italienske talesprogskorpus *LIP: Lessico di frequenza dell'italiano parlato* (De Mauro et al. 1993), et korpus på 490.000 ord. Resultatet ser således ud:

RETNINGSVERBER: I alt 16 typer, 6703 forekomster

<i>andare</i> 'bevæge sig' 3871	<i>entrare</i> 'bevæge sig ind' 225	<i>cadere</i> 'falde' 64	<i>sparire</i> 'forsvinde' 19
<i>venire</i> 'komme' 1013	<i>uscire</i> 'bevæge sig ud' 196	<i>scendere</i> 'bevæge sig ned' 44	<i>avanzare</i> 'bevæge sig frem' 12
<i>arrivare</i> 'ankomme' 494	<i>partire</i> 'tage af sted' 191	<i>salire</i> 'bevæge sig op' 35	<i>comparire</i> 'komme til sync' 10
<i>passare</i> 'passere' 314	<i>tornare</i> 'vende tilbage' 185	<i>scappare</i> 'flygte' 27	<i>fuggire</i> 'flygte' 3

MÅDESVERBER: I alt 8 typer, 108 forekomster

<i>correre</i> 'løbe' 29	<i>camminare</i> 'spadsere' 18	<i>scivolare</i> 'glide' 14	<i>passaggiare</i> 'spadsere' 2
<i>saltare</i> 'hoppe' 23	<i>volare</i> 'flyve' 17	<i>viaggiare</i> 'rejse' 3	<i>sciare</i> 'stå på ski' 2

Tabel 10. Italienske bevægelsesverber: typer og forekomster i *Lessico di frequenza dell'italiano parlato*.

Når man tilføjer at tre af MÅDESVERBERNE, *correre*, *saltare*, *volare*, også kan have RETNINGSBETYDNING, jf. tabel 9, må man sige at italiensk – ligesom fransk i Schøslers undersøgelse – passer ganske fint ind i billedet som et exocentrisk sprog med en helt dominerende forekomst af betydningskomponenten RETNING i sine bevægelsesverber. Dog er MÅDESVERBER bestemt ikke udelukkede.

Et yderligere belæg finder vi hos Moneglia & Panunzi (2010), som i et italiensk talesprogskorpus på ca. 1,3 mio. ord har sammenlignet den generelle forekomst af verber hhv. uden og med komponenten MÅDE, i deres terminologi hhv. "verbi generali" og "verbi specifici" (hvor stort set alle de

7. Samt de parasyntetiske verber, som vi skal vende tilbage til i det følgende afsnit.

sidstnævnte er aktivitetsverber, jf. afsnit 3), og fundet at de førstnævnte er næsten dobbelt så frekvente mht. typer og næsten tre gange så frekvente mht. forekomster.

7. Komponenten GRUND

Som det fremgik af afsnit 2, er komponenten GRUND stort set fraværende i Talmys leksikaliseringsmønstre. Ud over de to verber *emplane* og *deplane* ‘gå om bord på / ud af et fly’, omtaler Talmy (2000: 62) ganske kort kombinationen GROUND + PATH i “a minor system of agentive verbs in English” bestående af de to verber *shelve*, *box*, ‘anbringe på en hylde / i en kasse’,⁸ og han forklarer selv fraværet af denne kombination således:

Conflation systems of this multicomponent sort apparently never form a language’s major system for expressing Motion. The reason for such a prohibition seems straightforward ...: it would require an enormous lexicon. (ibid.).

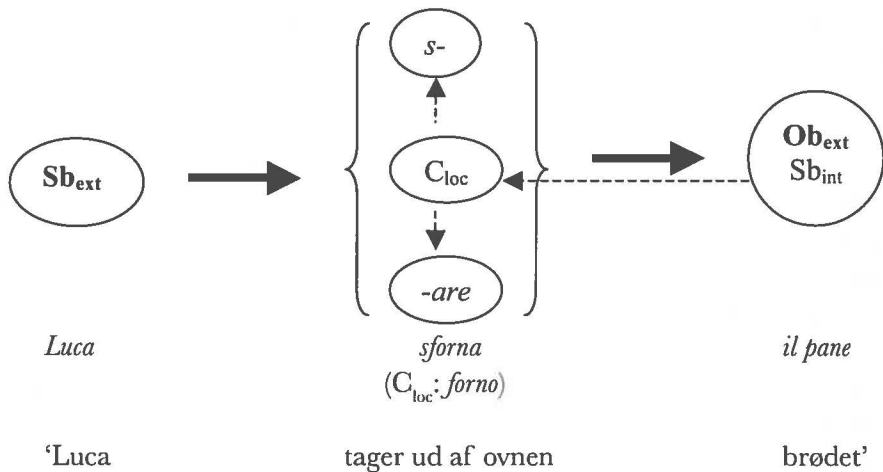
Herslund (1997: 18) diskuterer kort om GRUNDkomponenten ikke kan siges at indgå i verber som *flyde* / *svømme* vs. *svæve* / *flyve* samt *soppe*, *vade*, men er i øvrigt enig i at komponenten ikke er dominerende i bevægelsesverbers leksikaliseringsmønstre i de forskellige sprog.

Det er sikkert også rigtigt, hvis man vel at mærke holder sig strikte til primær leksikalisering. Men i de romanske sprog har GRUNDkomponenten tilsyneladende vist sig så nødvendig at disse sprog har indrettet helt produktive derivationsmønstre i form af parasyntetiske verbalafledninger af nominer, der denoterer GRUND i forbindelse med en bevægelse. Afledningerne består af et “diskontinuert verbal morfem” der fungerer som “værtsprædikat” (Herslund 2005: 93)⁹ og i italiensk udgøres af et præfix: *a-* / *in-* om retning ind i, eller *de-* / *dis-* / *s-* om retning ud af, samt en verbalendelse *-are* (i sjældne tilfælde *-ire*). I figur 5 beskrives eksemplerne *informare* / *sforzare* ‘sætte i ovnen / tage ud af ovnen’ i sætningerne *Luca informa / sforza il pane* ‘Luca sætter brødet i ovnen / tager brødet ud af ovnen’. Her huser værtsprædikaterne *in...are* og *s...are*

8. Ibid. 154 nævnes endvidere verbet *berth* ‘lægge til kaj’. Jeg takker diskussionsdeltagere ved grammatiknetværksmodet for at have gjort mig opmærksom på andre eksempler som fx *bottle* ‘hælde på flaske’.

9. Om parasyntetiske afledninger i italiensk, se Iacobini (2004). Om franske og visse tyske afledninger, se Rousseau (1995, 1998).

Parasyntetisk verbum

Figur 5b. Parasyntetiske strukturer med betydningskomponenten GRUND som udgangspunkt for bevægelsen.

Strukturerne har træk tilfælles med kausative strukturer: *Luca* gør at det eksterne objekt *il pane* bevæger sig i forhold til GRUNDEN *il forno*. I de konkrete, altså ikke-metaforiske, betydninger indgår RETNINGskomponenten derfor også.

I Appendikset citerer jeg en række italienske eksempler, 172 afledninger af 113 rødder, og der er på ingen måde tale om en fuldstændig liste.¹⁰ I mange tilfælde er der dannet såvel afledninger der angiver retningen hen til / ind i, som afledninger der angiver retningen bort fra / ud af den givne GRUND, og ifølge *Lo Zingarelli 2010* er langt de fleste af de italienske dannelser kendte allerede i 13-1400-tallet, dvs. i de tidligste skriftsproglige vidnesbyrd, dog med undtagelsen *luna* 'måne' → *allunare* 'lande på månen', som angives at være opstået i 1961. Som det fremgår af Appendikset, er der flest eksempler på C_{loc}

10. Med stor hjælp fra Michael Herslund, Hanne Korzen, Louise Denver og Henrik Høeg Müller indgår også franske og spanske eksempler.

som mål for bevægelsen, jf. tabel 5a, færre hvor C_{loc} er udgangspunkt. Det samme gælder for fransk, men herudover gælder – interessant nok – at der er betydelig flere afledninger på italiensk end på fransk (og formodentlig spansk).

De samme afledninger går ikke nødvendigvis igen i fransk og spansk, hvilket tyder på sprogspecifikke dannelser. Mange af de italienske afledninger er frekvente; således giver *infernare* ca. 1.200.000 Google-hits alene i infinitiv-formen, og *sformare* (som også kan have en metaforisk betydning: ‘producere’, ‘udklække’) ca. 1.610.000 hits. Andre (både italienske og franske) afledninger er arkaiske eller bruges kun i specialiseret fagsprog eller metaforisk.

I en lang række andre parasyntetiske afledninger kan man tale om bevægelse i metaforisk forstand, nemlig om en ændring af fysisk eller mental form eller position, og ‘grunden’ kan være udtrykt både af et substantiv og et adjektiv, jf. tabel 11.¹¹ Også her er der flest eksempler på C_{loc} om målet for ‘bevægelsen’:

C_{loc} (substantiv)	C_{loc} er mål	C_{loc} er udgangspunkt
<i>anello</i> ‘ring’ <i>forma</i> ‘form’ <i>arco</i> ‘bue’	<i>inannellare</i> ‘krølle’ (om hår) <i>inarcare</i> ‘bue, bøje’	<i>deformare</i> / <i>sformare</i> / <i>trasformare</i>
C_{loc} (adjektiv)		
<i>piano</i> ‘plan, lige’ <i>leggero</i> ‘let’ <i>sodo</i> ‘hård, uopdyrket’	<i>appianare</i> ‘udjævne’ <i>alleggerire</i> ‘lette’ <i>assodare</i> ‘hærde’	<i>dissodare</i> ‘opdyrke’

Tabel 11. Metaforisk bevægelse: ændring af fysisk eller mental form eller position.

8. Afrunding

På baggrund af ovenstående mener jeg man kan konkludere følgende:

1. Talmy har sikkert ret i at der ofte kun indgår to betydningskomponenter i sprogs typiske bevægelsesverber, hvoraf den ene er MOTION selv. Dog må MANNER siges også at medføre FIGURE, og det er i øvrigt ikke svært at finde

11. Se mange flere eksempler i Korzen (2008), som også giver eksempler på parasyntetiske afledninger af nominer denoterende FIGUR, hvor de øvrige betydningskomponenter er BEVÆGELSE og RETNING, samt angiver antallet af forekomster i LIP.

det han kalder “minor systems”, hvori både PATH og MANNER indgår, samt (sjældnere) systemer hvori der alene indgår MOTION.

2. Kognitiv lingvistik og forskning i øvrigt er velegnet til at forklare væsentlige forskelle mellem PATH og MANNER – dvs. mellem *ide* og *billed*.

3. De abstrakte *ide*-verber er generelt hyppigere forekommende i de romanske sprog og de konkrete *billed*-verber i de germanske.

4. Når Talmy (2000: 61) siger at “Ground confluations” som *emplane* og *deplane* kun forekommer som “sporadic instances”, og i øvrigt tilføjer at systemer med denne verbaltype (her nævnes som fiktivt engelsk eksempel *enhouse/dehouse/circumhouse* = ‘move with respect to a house’) “are not to be found”, så er det altså ikke korrekt. Sådanne afledningssystemer findes helt produktivt i romansk, hvor eksemplerne går tilbage til de tidligste skriftsproglige vidnesbyrd.

5. GRUND-komponenten kan opfattes som en slags specificering af RETNINGS-komponenten. Derfor er det ikke underligt at den netop kommer i spil i de romanske sprog. *Emplane*, *deplane* o.l. er blot eksempler på engelsks hybridagtige karakter.

6. De (“ægte”) germanske sprog udtrykker RETNING i verbaleksterne satellitter, og derfor er GRUND også udtrykt i sådanne satellitter. Vi kan ikke *indovne* eller *udovne* på dansk, vi siger *sætte i ovnen*, evt. *stille / lægge i ovnen*, nemlig med angivelse af MÅDEN. Det modsatte, *at tage ud af ovnen*, er en undtagelse der bekræfter reglen: nemlig et dansk verbum uden MÅDES-komponent.

Så der er da alt i alt god grund til at inkludere GRUND når man taler om bevægelsesverbernes typologi.

Henvisninger

- Baron, I. & M. Herslund (2005). Langues endocentriques et langues exocentriques. Approche typologique du danois, du français et de l’anglais, i M. Herslund & I. Baron (red.) *Le génie de la langue française. Perspectives typologiques et contrastives*, Langue française 145, 35-53.
- Blaser, E. & G. Sperling (2007). When is motion motion?, *Perception* 37, 624-627.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. London: Allen & Unwin.

- Borst, A. (2000). Models of motion detection, *Nature Neuroscience* 3, 1168.
- Borst, A. & M. Egelhaaf (1989). Principles of visual motion detection, *Trends Neurosci* 12, 297-306.
- De Mauro, T. et al. (1993). *Lessico di frequenza dell'italiano parlato*. Milano: Etaslibri.
- Dodge, E. & G. Lakoff (2005). On the neural basis of image schemas, i B. Hampe (red.) *From perception to meaning: Image schemas in cognitive linguistics*, Berlin: Mouton de Gruyter.
- Durst-Andersen, P. (2000). The English progressive as picture description, *Acta Linguistica Hafniensia* 32, 45-103.
- Gennari, S.P. et al. (2002). Motion events in language and cognition, *Cognition* 83(1), 49-79.
- Herslund, M. (2005). Komplekse prædikater, i *Dansk Funktionel Lingvistik. En helhedsforståelse af forholdet mellem sprogstruktur, sprogbrug og kognition*, Copenhagen, Roskilde: Københavns Universitet, Handelshøjskolen i København, Roskilde Universitetscenter, 88-100.
- Herslund, M. (2010). Predicati e sostantivi complessi: complementarità e isomorfia, i E. Cresti & I. Korzen (red.), *Language, Cognition and Identity. Extensions of the endocentric/exocentric language typology*. Firenze: Firenze University Press, 1-8.
- Herslund, M. (red.) (1997). *Det franske sprog Kapitel I. Grundlag* Copenhagen Business School.
- Iacobini, C. (2004). Parasintesi, i M. Grossmann & F. Rainer (red.) *La formazione delle parole in italiano*, Tübingen: Max Niemeyer, 165-188.
- Korzen, I. (2000). Reference og andre sproglige relationer, i G. Skytte & I. Korzen, *Reference, konnexion og diskursmarkering*, København: Samfundslitteratur, 161-619.
- Korzen, I. (2008). Strutture di lessicalizzazione: un approccio tipologico-comparativo, i E. Cresti (red.), *Prospettive nello studio del lessico italiano. Atti del IX Congresso della Società Internazionale di Linguistica e Filologia Italiana. Firenze 14-17 giugno 2006*, Firenze: Firenze University Press, 341-349.
- Lo Zingarelli (2010). *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.
- Moneglia, M. & A. Panunzi (2010). I verbi generali nei corpora di parlato. Un progetto di annotazione semantica cross-linguistica, i E. Cresti & I. Korzen (red.), *Language, Cognition and Identity. Extensions of the endocentric/exocentric language typology*, Firenze: Firenze University Press, 27-45.
- Mora Gutiérrez, J. P. M. (2001). Directed motion in English and Spanish, *Estudios de Lingüística Española* 11.
- Rousseau, A. (1995). À propos des préverbes du français. Pour une méthodo-

- logie d'approche syntaxique, i A. Rousseau (red.) *Les préverbes dans les langues d'Europe. Introduction à l'étude de la préverbation*, Villeneuve d'Aasq: Presses Universitaires du Septentrion, 197-223.
- Rousseau, A. (1998). La double transitivity existe-t-elle ? Réflexions sur la nature de la transitivity, i A. Rousseau (red.) *La transitivity*, Villeneuve d'Aasq: Presses Universitaires du Septentrion, 85-112.
- Schøsler, L. (2010). Bevægelsesverber i et historisk og i et typologisk perspektiv, i M. Birkelund et al. (red.) *Ny forskning i grammatik* 17, Odense: Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 129-148.
- Smith, V. (2005). From Motion Events To(wards) a Semantics of Relocation. Paper presented at "New Directions in Cognitive Linguistics", Brighton October 23rd – 25th 2005.
- Smith, V. (2009). Telling the SugarStory in seven Indo-European languages. What may and what must be conveyed?, i I. Korzen & C. Lavinio (red.), *Lingue, culture e testi istituzionali*, Firenze: Franco Cesati, 61-76.
- Talmy, L. (1985). Lexicalization patterns: semantic structure in lexical forms, i T. Shopen (red.), *Language typology and syntactic description, Vol. III. Grammatical categories and the lexicon*, Cambridge: Cambridge University Press, 57-149.
- Talmy, L. (2000). *Towards a cognitive semantics: Volume 2: Typology and process in concept structuring*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tesnière, L. (1982⁴ [1959]). *Éléments de syntaxe structurale*, Paris: Klincksieck.
- TypoLex, hjemmeside: <http://www.cbs.dk/content/view/full/102293>.

APPENDIKS

Italienske parasyntetiske verber som leksikaliserer GRUND i konkret bevægelse, inddelt efter GRUND-type

I enkelte tilfælde svarer de franske eksempler ikke etymologisk til de italienske, men er placeret hvor de semantisk kommer tættest på disse.

C_{loc}	C_{loc} er mål	C_{loc} er udgangspunkt	Parallele franske former¹
Kropsdele (menneskelige og ikke-menneskelige):			
<i>becco</i> 'næb'	<i>imbeccare</i>		
<i>bocca</i> 'mund'	<i>imboccare</i>	<i>sboccare</i> – <i>traboccare</i>	<i>emboucher</i>
<i>braccio</i> 'arm'	<i>im/abbracciare</i>	<i>sbracciare</i>	<i>embrasser</i>
<i>gozzo</i> 'mave'	<i>ingozzare</i>		
<i>piede</i> 'fod'	<i>appiedare</i>		
Bolig, bygninger o.l.:			
<i>casa</i> 'hjem'	<i>accasarsi</i>		
<i>caserma</i> 'kaserne'	<i>accasermare</i>		<i>encaserner</i>
<i>covo</i> 'hule'		<i>scovare</i>	
<i>finestra</i> 'vindue'		<i>defenestrare</i>	<i>défênestrer</i>
<i>letto</i> 'seng'	<i>allettare</i>		<i>aliter</i>
<i>muro</i> 'mur'	<i>immurare</i>	<i>smurare</i>	<i>emmurer</i>
<i>nido</i> 'rede'	<i>annidare</i>	<i>snidare</i>	<i>dénicher</i>
<i>tana</i> 'hule'	<i>(r)intanarsi</i>	<i>stanare</i>	
<i>tavola</i> 'bord, tabel'	<i>intavolare</i>		
Køkken, madlavning:			
<i>busecchia</i> 'tarm'	<i>imbusecchiare</i>		
<i>farina</i> 'mel'	<i>infarinare</i>		<i>enfariner</i>
<i>forno</i> 'ovn'	<i>infornare</i>	<i>sfornare</i>	<i>enfourner</i> – <i>defourner</i>
<i>fuoco</i> 'ild'	<i>infuocare</i>		<i>enflammer</i>
<i>guscio</i> 'skal'		<i>degusciare, sgusciare</i>	
<i>pane</i> 'brød'	<i>impanare</i>	<i>paner</i>	
<i>viscere</i> 'indvolde'	<i>inviscerare</i>		

1. Den franske liste kommer fra Michael Herslund. Jeg takker også Hanne Korzen for franske tips samt Louise Denver og Henrik Hoeg Müller for de spanske eksempler i de følgende fodnoter. Ingen af listerne prætenderer at være fuldkommen. Især findes der langt flere spanske eksempler på verber af disse typer end hvad der fremgår her.

Væsker, masser og materialer:

<i>amido</i> 'stivelse'	<i>inamidare</i>		
<i>gesso</i> 'gips'	<i>ingessare</i>		<i>plâtre</i> 'gips' → <i>plâtrer</i>
<i>gomma</i> 'gummi'	<i>ingommare</i>	<i>sgommare</i>	(<i>en</i>) <i>gommer</i> – <i>dégommer</i>
<i>pania</i> 'fuglelim'	<i>impaniare</i>	<i>spaniare</i>	
<i>pece</i> 'beg'	<i>impeciare</i>		
<i>pegola</i> 'beg'	<i>impegolare</i>		<i>goudron</i> 'tjære' → <i>goudronner</i>

Redskaber, værktøj o.l.:

<i>asta</i> 'stang'	<i>inastare</i>		<i>embrocher</i> – <i>débrocher</i>
<i>canna</i> 'rør'	<i>incannare</i>	<i>tracannare</i>	<i>embobiner</i> – <i>débobiner</i>
<i>cocca</i> 'pilehak'	<i>incoccare</i>	<i>scoccare (una freccia)</i>	
<i>manette</i> 'håndjern'	<i>ammanettare</i>		<i>menottes</i>
<i>palo</i> 'pæl'	<i>impalare</i>	<i>spalare</i>	<i>empaler</i>

Beholdere, kasser, æsker o.l.:

<i>borsa</i> 'taske'	(<i>r</i>) <i>imborsare</i>	(<i>di</i>) <i>sborsare</i> ²	(<i>r</i>) <i>embourser</i> – <i>débourser</i>
<i>botte</i> 'tønde'	<i>imbottare</i>		<i>tonne</i> → <i>entonner</i>
<i>bottiglia</i> 'flaske'	<i>imbottigliare</i> ³		<i>caque</i> → <i>encaquer</i>
<i>buca</i> 'hul, postkasse'	<i>imbucare</i>	<i>sbucare</i>	<i>embouteiller</i>
<i>casella</i> 'rum (i kasse)'	<i>incasellare</i>		<i>poster</i>
<i>cassa</i> 'kasse'	<i>incassare</i>	<i>scassare</i>	<i>encaisser</i> – <i>décaisser</i>
			<i>châsse</i> → <i>enchâsser</i>
<i>fiasco</i> 'bastflaske'	<i>infiascare</i>		
<i>magazzino</i> 'magasin'	<i>immagazzinare</i>		<i>emmagasiner</i>
<i>sacco</i> 'sæk'	<i>insaccare</i>		<i>ensacher</i>
<i>scatola</i> 'æske'	<i>inscatolare</i>		<i>emboîter</i>
<i>silo</i> 'silo'	<i>insilare</i>		<i>ensiler</i>
<i>vaso</i> 'vase'		<i>svasare, travasare</i>	

Indpakning, hylstre o.l.:

<i>bozzolo</i> 'kokon'		(<i>s</i>) <i>bozzolare</i>
<i>carta</i> 'papir'	<i>incartare</i>	<i>scartare</i>
<i>fagotto</i> 'bylt'	<i>infagottare</i>	
<i>fascia</i> 'svøb'	<i>fasciare</i>	<i>sfasciare</i>

2. Et tilsvarende spansk eksempel: *bolso* → *embolsar* – *desembolsar*.

3. Et tilsvarende spansk eksempel: *botella* → *embotellar*.

<i>fodero</i> 'våbenskede'	(r)infoderare	<i>sfoderare</i>	
<i>guaina</i> 'hylster'	<i>inguinare</i>	<i>sguinare</i>	<i>engainer – dégainer</i>
<i>pacchetto</i> 'lille pakke'	<i>impacchettare</i>		<i>empaqueter</i>
<i>pacco</i> 'pakke'	<i>impaccare</i>		<i>emballer – déballer</i>
<i>tasca</i> 'lomme'	<i>intascare</i>		<i>poche → empocher</i>

Grupper, samlinger, helheder:

<i>cornice</i> 'ramme'	<i>incorniciare</i> ⁴	<i>scorniciare</i>	
<i>corpus</i> 'korporus'	<i>incorporare</i>	<i>scorporare</i>	<i>incorporer</i>
<i>filo</i> 'snor, tråd'	<i>infilare</i>	<i>sfilare</i>	<i>enfiler</i>
<i>filza</i> 'række'	<i>infilzare</i>	<i>sfilzare</i>	
<i>matricola</i> 'matrikel'	<i>immatricolare</i>		<i>immatriculer</i>
<i>quadro</i> 'ramme'	<i>inquadrare</i>		<i>encadrer</i>
<i>scena</i> 'scene'	<i>inscenare</i>		
<i>telaio</i> 'væv'	<i>intelaiare</i>		<i>entoiler</i>

Løkker, snører, bremses o.l.:

<i>bottone</i> 'knap'	<i>abbottonare</i>	<i>sbottonare</i>	<i>boutonner – déboutonner</i>
<i>briglia</i> 'tøjle, tømme'	<i>imbrigliare</i>	<i>sbrigliare</i>	<i>brider – débrider</i>
<i>cardine</i> 'hængsel'		<i>scardinare</i>	
<i>catena</i> 'kæde'	<i>incatenare</i>	<i>scatenare</i>	<i>enchaîner – déchaîner</i>
<i>freno</i> 'bremse'		<i>sfrenare</i>	
<i>gancio</i> 'krog, hægte'	<i>agganciare</i>	<i>sganciare</i>	
<i>ganghero</i> 'hængsel, spænde'	<i>aggangherare</i>	<i>sgangherare</i>	
<i>graffa</i> 'hæfteklamme'	<i>aggraffare</i>		<i>agrafer – dégrafer</i>
<i>guinzaglio</i> 'lænke, tømme'		<i>sguinzagliare</i>	
<i>laccio</i> 'løkke'	<i>allacciare</i>	<i>slacciare</i>	<i>lacer – délacer</i>
<i>pastoia</i> 'fodreb, fodlænke'	<i>impastoiare</i>	<i>spastoiare</i>	
<i>vincolo</i> 'bånd, snøre'		<i>svincolare</i>	

Fælder, bure, fængsler:

<i>carcere</i> 'fængsel'	<i>incarcerare</i>	<i>scarcerare</i> ⁵	<i>incarcérer</i>
<i>gabbia</i> 'bur'	<i>ingabbiare</i>	<i>sgabbiare</i>	<i>encager</i>
<i>prigione</i> 'fængsel'	<i>imprigionare</i>	<i>sprigionare</i>	<i>emprisonner</i>
<i>rete</i> 'nct'	<i>irretire</i>		
<i>trappola</i> 'fælde'	<i>intrappolare</i>		<i>piège → piéger</i>

4. Et tilsvarende spansk eksempel: *marco* → *emmarcar*.

5. Et tilsvarende spansk eksempel: *cárcel* → *encarcelar* / *excarcelar*.

Natur, landskaber, hav (også brugt metaforisk):

<i>abisso</i> 'afgrund'	<i>inabissare</i>		<i>abîmer</i>
<i>alveo</i> 'flodleje, flodseng'	<i>inalveare</i>		
<i>campo</i> 'mark, evt. slagmark'	<i>accampare</i>	<i>scampare</i>	<i>camper – décamper</i>
<i>canale</i> 'kanal'	<i>incanalare</i>		<i>canaliser</i>
<i>centro</i> 'centrum'	<i>incentrare</i>	<i>decentrare</i>	<i>centrer – décentrer</i>
<i>cerchio</i> 'cirkel, kreds'	<i>accerchiare</i>		<i>encercler</i>
<i>croda</i> 'klippevæg'	<i>incrodarsi</i>		
<i>fango</i> 'mudder'	<i>infangare</i>	<i>sfangare</i>	<i>encrasser – décrasser</i>
<i>fogna</i> 'kloak, sump'	<i>infognarsi</i> (metaf.)	<i>sfognare</i>	
<i>fondo</i> 'bund'	<i>affondare</i>		
<i>fossa</i> 'grøft, grav'	<i>infossare</i>	<i>sfossare</i>	
<i>luna</i> 'måne'	<i>allunare</i> ⁶		<i>alunir</i>
<i>mare</i> 'hav'	<i>ammarare</i>		<i>amerrir</i>
<i>pantano</i> 'sump, mose'	<i>impantanarsi</i>	<i>spantanare</i>	<i>embourber – débourber</i>
<i>podere</i> 'jordlod, landejendom'		<i>spoderare</i>	
<i>polvere</i> 'støv'	<i>impolverare</i>		<i>poudrer</i>
<i>proda</i> 'flodbred'	<i>approdare</i>		
<i>sabbia</i> 'sand'	<i>insabbiare</i>		<i>ensabler</i>
<i>sole</i> 'sol'	<i>assolare</i>		<i>ensoleiller</i>
<i>terra</i> 'jord'	<i>atterrare / interrare</i>		<i>atterrir, enterrer</i>
<i>valle</i> 'dal'	<i>avvallare / divallare</i>		<i>avaler / dévaler</i>

Botanik:

<i>albero</i> 'træ'	<i>inalberare</i>		
<i>bosco</i> 'skov'	<i>imboscare</i>		
<i>paglia</i> 'strå, halm'	<i>impagliare</i>	<i>spagliare</i>	<i>empailler – dépailler</i>
<i>pioppo</i> 'poppe'	<i>appioppare</i>		

Byer, bykvarterer (også metaforisk):

<i>cantone</i> 'hjørne'		<i>scantonare</i>	<i>coîn → coincer</i>
<i>pista</i> 'bane, spor'		<i>depistare</i>	<i>dépister</i>
<i>rotta</i> 'kurs'		<i>dirottare</i>	
<i>strada</i> 'gade'	<i>instradare</i>		
<i>urbs</i> [latin] 'by'	<i>inurbarsi</i>		<i>s'urbaniser</i>

6. Stammer iflg. *Lo Zingarelli 2010* fra 1961.

<i>via</i> 'vej'	<i>avviare</i>	<i>deviare / disviare / sviare / traviare</i>	<i>dévier, fourvoyer</i> ⁷
<i>vicolo</i> 'gyde'		<i>svicolare</i>	

Transportmidler:

<i>barca</i> 'skib'	<i>imbarcare</i>	<i>sbarcare / sbarcare</i>	<i>embarquer – débarquer</i>
<i>bordo</i> 'ræling'	<i>abbordare</i>	<i>debordare / trasbordare</i>	<i>aborder – déborder</i>
<i>prua</i> 'forstavn'	<i>appruare</i>		

7. Et tilsvarende spansk eksempel: *via* → *extraviar*.